

کاربردهای گیاهان دارویی و آنچه مردم در این زمینه بایستی بدانند و رعایت کنند

دکترعلیرضا قنادی

داروساز و PhD فارماکونوزی و داروهای گیاهی

ونکوور کانادا

”

مرفین، کدین، هیوسین
و دیگوکسین نمونه‌های
بارزی از ترکیبات طبیعی
هستند

مصرف گیاهان دارویی و ترکیبات طبیعی، در سال‌های اخیر از پرجاذبه‌ترین و بحث برانگیزترین مباحث درمانی بوده‌اند. باور مطلق به این فرآورده‌ها از سوی برخی جوامع از یک طرف و انکار صددرصدی اثرات آنها از سوی تعدادی از مراکز علمی از طرف دیگر، باعث سردرگمی مردم، که بخش عمده‌ی آنها از این گیاهان در درمان‌های روزمره‌ی خود استفاده می‌کنند، شده است. با این‌حال، نکته‌ی اساسی که همگان در مورد گیاهان دارویی اتفاق نظر دارند؛ وجود ترکیبات طبیعی متعدد در آنها می‌باشد که اثرات فارماکولوژیک متنوعی را به آنها، ارتباط می‌دهند. برخی از این ترکیبات طبیعی از گیاهان دارویی، استخراج شده و به صورت دارو در سیستم‌های پزشکی نوین، کاربرد دارند. مرفین، کدین، هیوسین و دیگوکسین نمونه‌های بارزی از این ترکیبات هستند. دسترسی به این‌گونه داروهای طبیعی، امید و انگیزه‌ای است که باعث می‌شود مطالعات علمی بر روی این مواهب طبیعی در بسیاری از کشورها همچنان ادامه یابد.

برخی از مهم‌ترین اثرات گیاه سیر شامل کاهش دادن سطح کلسترول و تری‌گلیسیریدهای خون، ضد تجمع پلاکت‌های خون و آثار ضد التهابی، می‌باشد

با توجه به گرایش زیاد مردم به استفاده از این فرآورده‌ها، پزشکان و شغل‌های وابسته‌ی پزشکی هم نیاز دارند تا اطلاعاتی جامع در زمینه‌ی داروهای گیاهی و گیاهان دارویی، داشته باشند، چرا که حتی اگر خود آنها مایل به تجویز این داروها نباشند، بسیاری از بیماران آنها نه تنها به مصرف این داروها تمایل دارند، بلکه در بسیاری از موارد خوددرمانی با گیاهان دارویی، دانسته یا ندانسته امری رایج در بین آنها محسوب می‌شود. سیستم‌های بهداشتی و درمانی برخی کشورها، برنامه‌های مدونی در این زمینه تنظیم و اجرا نموده‌اند.

متأسفانه باورهای غلط و افراطی فراوانی در حیطه‌ی مصرف گیاهان دارویی وجود دارد که باعث رشد مصرف مقطعی و غیراستاندارد آنها در بین عوام، گردیده است. سرانجام، چنین مصارف غیر اصولی به همراه عدم شفافیت و دست نیافتن به اهداف دارویی و درمانی پس از آنها، منجر به شکست این روش‌های درمانی در درازمدت می‌گردد.

نکات اساسی متعددی در مورد مصرف صحیح گیاهان دارویی وجود دارد که به تعدادی از آنها به اختصار در زیر اشاره می‌شود:
الف- به علت وجود ترکیبات طبیعی مختلف در گیاهان، قاعدتاً گستره‌ی وسیعی از آثار دارویی پس از مصرف آنها انتظار می‌رود. یک نمونه‌ی شاخص در این زمینه، گیاه سیر می‌باشد که به دلیل وجود مواد طبیعی مختلف، اثرات دارویی متنوعی هم دارد. برخی از مهم‌ترین این اثرات شامل کاهش دادن سطح کلسترول و تری‌گلیسیریدهای خون، ضد تجمع پلاکت‌های خون و آثار ضدالتهابی، می‌باشد.

ب- عموماً به سبب غلظت کم ترکیبات موثره‌ی گیاهی در گیاهان دارویی، از مصرف اغلب آنها اثرات فوری و شدید، انتظار نمی‌رود. معمولاً آثار گیاهان دارویی به آرامی و با کندی بروز می‌نمایند.

پ- در برخی اوقات، به‌علت تفاوت ماهیتی گیاهان دارویی از نظر گیاه‌شناسی با اسامی متداول آنها، نمونه‌های تقلبی در بازار دارویی جایگزین نمونه‌های دارویی اصیل، می‌گردند. برای مثال می‌توان به گیاه بابونه، اشاره نمود که نام علمی گونه دارویی آن *Matricaria chamomilla* L. بوده و در بسیاری از کشورها به مرور با سایر گیاهان دارویی به‌صورت تقلبی یا صرفاً به اشتباه، جایگزین شده است.

ت- داروهای گیاهی و گیاهان دارویی مانند سایر داروها احتمالاً دارای اثرات دارونمایی هستند؛ ولی این امر مانعی جهت عدم

گیاه بابونه

”

فرآورده‌های طبیعی و گیاهان دارویی بایستی از مراکز معتبر و علمی تهیه گردند و مصرف آنها در صورتی که ایمنی، کیفیت و کارایی‌شان به اثبات رسیده است، انجام شود

مصرف آنها محسوب نمی‌گردد؛ چرا که این اثر هم عاملی مطلوب در جهت بهبود بیماری است. ثابت شده که برخی داروهای متداول شیمیایی نظیر اتنولول و سایمتدین هم آثار مشخص دارونمایی دارند.

ث- طبیعی بودن داروهای گیاهی نبایستی مجوزی برای مصرف بی‌چون و چرای آنها باشد. گیاهان دارویی نیز همانند سایر داروها در صورت مصرف نابجا، قادرند که اثرات نامطلوبی را ایجاد نمایند. ج- در مصرف گیاهان دارویی بایستی همواره به احتمال بروز عوارض جانبی و نیز تداخلات دارویی با سایر داروها، توجه نمود. چ- تجویز و مصرف گیاهان دارویی همواره بایستی بر اساس مبانی معتبر و مستند علمی صورت پذیرد. بررسی بی‌طرفانه و توأم با نگاهی عالمانه به منابع جدید و گذشته، مطلبی است که از عهده‌ی متخصصین مربوطه، بر می‌آید و این افراد قادر خواهند بود که اطلاعات علمی خود در این زمینه را، در اختیار مردم قرار دهند.

ح- فرآورده‌های طبیعی و گیاهان دارویی بایستی از مراکز معتبر و علمی تهیه گردند و مصرف آنها در صورتی که ایمنی، کیفیت و کارایی‌شان به اثبات رسیده است، انجام شود.

خ- مصرف فرآورده‌های گیاهی در دوران بارداری و شیردهی توصیه نمی‌شوند؛ مگر اینکه ایمنی آنها قبلاً، اثبات شده باشد.

د- از مصرف گیاهان دارویی در بیماری‌هایی که در آنها سرعت تشخیص و درمان بیماری از اهمیت خاصی برخوردار است (نظیر بیماری‌های بدخیم) به شدت، اجتناب گردد.

قطعاً، با رعایت اصول ذکرشده توسط مردم می‌توان علاوه بر دستیابی به اثرات مطلوب گیاهان دارویی، از کارایی و ایمنی این فرآورده‌ها نیز اطمینان حاصل نمود.

